

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

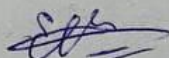
Пояснювальна записка

до дипломного проекту бакалавра

на тему:

ПЕЙЗАЖ «НАРОДЖЕННЯ КОЛЬОРУ» ТА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ
ЗЗСО УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕЙЗАЖНОГО МОТИВУ НА УРОКАХ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

*Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело*

Виконала:	Срмачихіна Валерія Олегівна, студентка 4 курсу, групи 40 ом напряму підготовки 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Керівник:	Цебенко Л. І., член Національної спілки дизайнерів України, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М. П. Драгоманова
Рецензент:	Руденко І. В., к. п. н., доцент кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М. П. Драгоманова

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Факультет педагогіки і психології

Кафедра образотворчого мистецтва

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.
“ 23 ” вересня 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ

Єрмачихіна Валерія Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Пейзаж «НАРОДЖЕННЯ КОЛЬОРУ» та формування в учнів ЗЗСО умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва

керівник роботи (проекту) Щебенко Л. І., член Національної спілки дизайнерів України, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М. П. Драгоманова,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ 20 ” жовтня 2020 року № 3

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 26 травня 2021 року

3. Вихідні дані до роботи (проекту) виробнича педагогічна практика

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

- Визначити конкретизувати передумови виникнення трансформації у художньому образі;

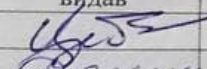
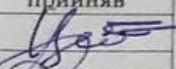
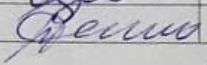
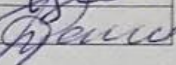
- уточнити матеріали та інструменти для трансформації художнього образу;

- дати означення терміну «трансформація» та з'ясувати способи, прийоми та інструменти у процесі перетворенні художнього образу;

- розробити власну авторську методику формування умінь в учнів закладів загальної середньої освіти трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) олія, полотно розміром 100x55

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Цебенко Л. І., ст.. вик.каф. ом. НПУ		
2	Руденко І. В., к. п. н., доц..каф. ом. НПУ		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	викон.
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	листопад	викон.
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	березень	викон.
4.	Творча робота над дипломним проектом	квітень	викон.
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	травень	викон.
6.	Попередній захист проекту	травень	викон.

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2020 р.

Студент
(підпис)

Срмайхіна В. О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)
(підпис)

Цебенко Л. І., старший викладач кафедри

(прізвище та ініціали, функційний ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент Єрмачихіна В.О.
(прізвище та ініціали)
до захисту дипломної роботи (проєкту)
за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**
спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

на тему: Пейзаж «Народження кольору» та формування в учнів ЗЗСО умінь
трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва

Дипломний проєкт і рецензія додаються

Декан Факультету проф. Олефіренко Т.О.
(підпис)

Довідка про успішність

Єрмачихіна В.О.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 20 17 року до 20 21
року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з
таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 87,2%, добре 12,8%, задовільно 0 %;

шкалою ECTS: A 87,2%; B 12,8%; C 0 %; D 0 %; E 0 %.

Секретар факультету

(підпис)

(прізвище та ініціали)

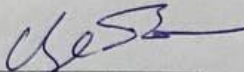
Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студентка Єрмачихіна Валерія обрала темою бакалаврської роботи пейзаж.

Зробивши в пояснювальній записці екскурс в історію розвитку пейзажного жанру, студентка дослідила основи побудови і трансформації ландшафту, багато працювала над художнім образом, композиційним та колористичним вирішенням роботи, знайшла несподівані засоби виразності.

Досвід і знання, набуті в час виконання дипломного проекту, стануть у пригоді в процесі педагогічної діяльності майбутнього викладача. Кваліфікаційна робота виконана на високому професійному рівні та заслуговує на високу оцінку.

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

ст. викладач Цебенко Л.І.

“ 26 ” травня 2021 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

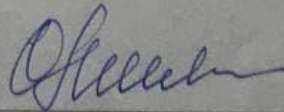
Студент

Єрмачихіна В. О.
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л.Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).
2. Формат бланка А5 (148×210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Єрмачихіної Валерії Олегівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

ОКР_бакалавр _____

Тема дипломної роботи: **Пейзаж «НАРОДЖЕННЯ КОЛЬОРУ» та формування в учнів ЗЗСО умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва**

Матеріали_полотно, олія

1.Актуальність теми_ *Найважливішою потребою в мистецтві є знайти щось нове, цікаве, чим можна було б зацікавити молодь на уроках образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти. У цьому контексті важливу й неzapеречну роль відіграють комп'ютерні технології. Акцентом дипломної роботи є теорія і методика формування в учнів ЗЗСО умінь трансформації пейзажного мотиву з використанням цифрової графіки на уроках образотворчого мистецтва.*

2.Позитивні якості роботи *Проаналізувавши в пояснювальній записці історію становлення пейзажного жанру, студентка демонструє невипадковість вибору теми дипломної роботи, переконливо доводить образотворчий потенціал обраної техніки та доцільність її застосування. Було виконано певну підготовчу роботу, що дозволило зробити відповідні практичні та теоретичні висновки щодо художніх і технологічних її аспектів.*

Дипломантка багато працювала над художнім образом, композиційним та колористичним вирішенням роботи.

У практичній роботі Валерія побудувала виразну композицію, використавши ефекти цифрової графіки. Образотворчий стиль та манера виконання відповідають задуму автора. Оволодіння основами ландшафтного живопису та створення трансформованого пейзажу безсумнівно збагатили мистецький досвід дипломантки, що допоможе їй в подальшій творчій та педагогічній діяльності.

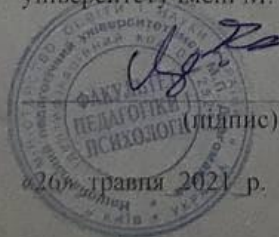
3.Практична цінність висновків і рекомендацій *Висновки і рекомендації, зроблені в дипломі проєкті, стануть у пригоді в процесі педагогічної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.*

4.Наявність недоліків *Серед недоліків теоретичної бакалаврської роботи незначні текстові помилки. В практичній роботі дещо одноманітний колорит, декоративність переднього плану. Зауваження не суттєві і не впливають на загальне позитивне сприйняття.*

4.Загальна оцінка роботи_ *Робота виконана на високому рівні і заслуговує позитивної оцінки.*

Науковий керівник

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Цебенко Л.І.
(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Єрмачихіної Валерії Олегівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи ПЕЙЗАЖ «НАРОДЖЕННЯ КОЛЬОРУ» ТА
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗСОО УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕЙЗАЖНОГО
МОТИВУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

1. Висновок про ступінь відповідності.

Бакалаврський проект Єрмачихіної Валерії відповідає вимогам до таких проектів і відповідає кваліфікації і профілюючій спеціальності. У записці присутні актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, які виконані у повному обсязі. Студентка обґрунтувала доречність використання різноманітних інструментів та матеріалів з врахуванням вікових особливостей дітей та прийомів трансформації на уроках образотворчого мистецтва. Створено творчу роботу «Народження кольору» у техніці олійного живопису.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості).

Авторські розробки уроків образотворчого мистецтва для проведення експерименту дозволили підтвердити ефективність використання різноманітних інструментів та матеріалів з врахуванням вікових особливостей дітей та прийомів трансформації на уроках образотворчого мистецтва.

Творча композиція «Народження кольору» дозволяє різне емоційне та смислове тлумачення зображеного глядачем, що досягнуто завдяки пастельного колориту, переходу живописних мазків у форму пікселя, що відповідає законам трансформації образу.

3. Перелік основних недоліків роботи

Серед недоліків теоретичної частини бакалаврського проекту можна назвати деякі текстові повтори та стилістичні помилки.

У творчій роботі відсутній головний акцент.

Але це не впливає на загальне позитивне оцінювання роботи.

4. Загальна оцінка роботи

Дипломний проект виконаний на достатньому рівні і заслуговує високої оцінки.

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Вищенаведене дозволяє рекомендувати бакалаврську роботу Єрмачихіної Валерії спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація до захисту, а студентка заслуговує на присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Рецензент Руденко І. В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва Національного
Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

«25» травня 2021 р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему: **Пейзаж «Народження кольору» та формування в учнів ЗЗСО умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва**

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ППП студента **Єрмачихіної В. О.**

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією *частково виявлений академічний плагіат 2,74%, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.*

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Матвієнко О.В.

Шулигіна Р.А.

Дата 6 травня 2021 р.

Ім'я користувача:
Матвієнко Олена Валеріївна

Дата перевірки:
15.05.2021 12:52:29 EEST

Дата звіту:
15.05.2021 13:23:44 EEST

ID перевірки:
1007865267

Тип перевірки:
DocvsInternet

ID користувача:
95448

Назва документа: **Диплом_Єрмачихіна**

Кількість сторінок: **41** Кількість слів: **9594** Кількість символів: **71295** Розмір файлу: **86.09 KB** ID файлу: **1007960640**

2.74% Схожість

Найбільша схожість: **1.66%** з інтернет-джерелом (<https://ukrbukva.net/page/9/102908-Metodika-izucheniya-zhanra-peiyz>)

2.74% Джерела з інтернету

54

Сторінка 43

Пошук бігів з Бібліотекою не проводився

0.64% Цитат

Цитати

4

Сторінка 44

Посилання

1

Сторінка 44

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І.	7
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ПОНЯТТЯ	7
1.1. Засоби трансформації у мистецтві	7
1.2. Організація в роботі з різними способами та прийомами трансформації форми	11
1.3. Дослідження процесу створення авторського пейзажу «Народження кольору»	14
РОЗДІЛ ІІ.	18
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УЧНІВ ЗЗСО	18
2.1. Специфіка викладання та складові змісту навчання	18
2.2. Система дидактичних методів і аналіз роботи з дітьми	28
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	40
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

У сучасному світі, малювання дуже популярний вид мистецтва і кожен в змозі самостійно навчитися малювати за допомогою наукової літератури чи сучасних інформаційних засобів (мережа Інтернету). Але питання постало щодо грамотного і конструктивного навчання цієї дисципліни через тему трансформації для учнів закладів загальної середньої освіти. В наші часи, коли інформаційні технології розвиваються і стають ще більш затребуваними, просте традиційне малювання не відходить на другий план, а розвивається одночасно. З'являються нові методичні посібники з темами уроків «художньої умовності», але це поняття буде неповним без розгляду іншого — "трансформація", яке одержує все більші права, особливо в часи сучасності, коли все переходить на цифровий план. Раніше ж надавалась перевага малювання «від руки», разом з такими поняттями як стилізація, гіперболізація, та нарешті деформація. Хоча ці терміни не є однаковими за значеннями та несуть різний характер передачі зображуваного. Єдиним для цих понять є те, що під будь-яким із них художники розуміють прийом, за допомогою якого здійснюється певна зміна чи трансформація зображеного, яке відтворено у художніх творах мистецтва предметів, речей, явищ та подій, мотивів. Сама ж трансформація, як і узагальнення чи умовність форми, перетворюється у формальність чи стилізацію тоді, коли замість розкриття чогось і так всім зрозумілого суспільно-змістовного, до утвердження найвищих гуманних цінностей їм додається певний сенс, коли ілюзорне, ірраціональне, суб'єктивістське здаються реальністю, а реальні форми заперечуються або спрощуються, трансформуються, деформуються до такого ступеню, що можуть втратити будь-який зв'язок з суспільним життям і реальним зображенням, несучи певну ідею та мету.

Можливо, багато попередників до появи моєї роботи розкривали цю тему, і здається, що нічого нового відкрити неможливо, але це частково не правда. Так, справді, практичних методик навчання учнів саме перетворення форми на якусь умовність чи стилізацію – вже мільйони і щось придумати

нове — неможливо. Можна лише внести свої корективи, до скажімо, «застарілих» форм та методів навчання, змінити поставлені цілі, завдання, які будуть корисні і актуальні у певну епоху, і звичайно ж, зміниться проблематика. Ця робота є значущою для тих, хто навчається і викладає класичне малювання, і хоче внести нотку сучасності до власних творів мистецтва. Всі вихідні дані подані з опрацьованої літератури, Інтернет-ресурсів та інших джерел. У цій роботі розкрито обрану мною тему дипломного проекту, на мій погляд, у повному змісті, але так, щоб не було зайвої інформації.

Важливість теми дослідження пов'язана з розвитком сучасного мистецтва для учнів закладів загальної середньої освіти, малюванню такого, який є необхідним сьогодні – в час відродження культури комп'ютерної графіки. Тому, темою дипломного проекту обране **«ПЕЙЗАЖ «НАРОДЖЕННЯ КОЛЬОРУ» ТА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗЗСО УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕЙЗАЖНОГО МОТИВУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА»**.

Мета дослідження полягає у вирішенні проблеми трансформації художнього образу у творчості видатних художників та змісту, форм й методів формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва.

Завдання дослідження:

1. Визначити передумови виникнення трансформації у художньому образі;
2. Дати означення терміну «трансформація» та з'ясувати способи, прийоми та інструменти у процесі перетворенні художнього образу;
3. Розробити методіку формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва.

Об'єктом дослідження є процес формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках

образотворчого мистецтва.

Предметом дослідження стала методика формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

1. Використання історичного методу обумовлює розгляд розвитку перевтілення форми.

2. За допомогою культурно-історичного методу на прикладі творів мистецтва великих художників досліджено способи та прийоми трансформації в культурно-історичному контексті.

3. Порівняльний метод передбачає вивчення матеріалів та інструментів для трансформації художнього образу.

4. Психологічний метод вивчає зв'язки «вчитель-художник — учень», «учень — картина»;

5. Науково-теоретичний та практичний метод спрямовані на розробку методики формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва.

Наукова новизна одержаних результатів:

1. Розроблено власну авторську методику формування умінь в учнів закладів загальної середньої освіти трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва;

2. Конкретизовано та вивчено передумови виникнення способів й прийомів трансформації у зображенні;

3. Уточнено матеріали та інструменти для трансформації художнього образу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в практику загальноосвітніх шкіл досвіду ознайомлення з теорією і авторською методикою, що можуть бути продуктивно використані з метою підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін, процесу навчання

образотворчого мистецтва дітей у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних установах, збагачення методичної складової художньо-педагогічної практики й художньо-естетичного виховання молоді, а також професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

РОЗДІЛ І. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ПОНЯТТЯ

1.1. Засоби трансформації у мистецтві

Художники різних епох і часів намагалися в своїх творах мистецтва передати оригінальність, живучість, вдаючись до дрібних деталей та певного настрою зображуваного. Художники завжди чуйно вловлювали головні тенденції розвитку людського суспільства: культурні, політичні, соціальні, відображаючи їх у своїй творчості. Постійно розвиваючи навички та уміння такого малювання, митці дійшли до висновку, що треба винайти щось нове, більш креативніше та динамічніше, щось зовсім не схоже на класичний живопис. І тут приходять на допомогу умовність форм, стилізація зображуваного, деформація, трансформація, ілюзії та парадоксальне поєднання форм та кольорів. Звернення до історії мистецтва виявляє в сюрреалізмі та авангардизмі, неоадаізмі, абстрактному експресіонізмі, неосюрреалізмі скрапіві приклади трансформації образу [3]. Серед спадкоємців сюрреалізму називають також фантастичний реалізм і стилі, що виникають від нього, наприклад, віженарний арт та мас сюрреалізм. І це ще далеко не всі напрямки в мистецтві, які вдавалися до ілюзійної трансформації зображуваного.

Доказом того, що трансформація не є чимось новим, а прийшло до нас і розвивалося у контексті всесвітньої історії мистецтва, є видатні митці, які частенько використовували цей прийом в своїх художніх творах. Це і усім нам відомий Мікельанджело, незлічена кількість картин Босха та Ель Греко, також письменники використовували трансформацію (М. Булгаков) режисери і композитори (О. Довженко), композитори, і багато інших митців різних епох. Такий прийом трансформації використовувався передусім задля збільшення та посилення сенсу та ідеї, аби звільнитися від якихось звичних

нам стереотипів та простоти зображуваного, або додати та загострити увагу на важливому, розширити та поглибити задум художнього твору, винайти щось нове та креативне тощо [15].

Реальний сенс зображеного, з його скритими від людей сторонами, художник може розгледіти тільки через призму сміливої деформації. Л. Виготський під поняттям трансформація характеризує будь-яку неточність від оригіналу, тобто видозміну оригіналу, перенос цих змін та неспівпадіння на інші варіанти тих або інших ознак та властивостей даного реального предмета, речі, явища тощо.

Можна трансформацію віднести й до таких неоднозначних психологічних та психічних явищ як смуток, радість, злість, любов та ненависть, доброта та зло. Це ті прийоми трансформації, за допомогою яких можна виразити в роботі якість предмета, його характеристику, психологію, чуттєві образи – найбільший інтерес для мистецтва. Явища трансформації можна спостерігати через особливі лінії, плями, точки, незвичної площини, об'єму чи ракурсу, світу та тіні, в літературі — через нестандартні пересполучення слів тощо [4].

Відповідно до естетично-художнього задуму та концепції митця, рівень майстерності, його ідеалізації, особливості його художнього бачення, умовності, функції, які повинен витвір мистецтва доносити до глядачів, та спланований результат таких дій, все це впливає на необхідність видозміни свого твору через, наприклад, нестандартні пропорції чи об'єм об'єкту, дивні форми та спрощені плями, зміна ліній, кольору тощо.

Розглянемо приклади прийомів трансформації на прикладі творів мистецтва видатних митців.

Трансформація може проявлятися через складні ракурси та величезні розміри об'єкту, задля вираження гостроти зображуваного. Таким прийомом часто користувався Мікеланджело. Дуже чітко це простежується в розписі стелі Сікстинської капели.

Деформуванням фігур займався й іспанський художник Ель Греко. Він сміливо деформував фігури людей. В цьому йому допомагав так званий прийом протилежних ракурсів. Це яскраво представлене у його картинах "Апостол Петро"(дод. А, рис. 1), "Святий Мартін і жебрак"(дод. А, рис. 2), "Есполю" та інші [2]. Для нього, як для людини атеїста, в його картинах деформація як прийом служила задля змінення духовного світу в сторону потаємного та містичного, для відсторонення від реального і матеріального світу в ідеальний, в візінерство і заглибленість тощо. Прийом деформації взагалі не шкодив репутації художника, не зважаючи на те, що він відійшов від класичного малювання традиційного виконання до незвичної йому техніки. А також, можна додати, що якість і майстерність виконання його картин залишалася на високому рівні.

«Палаючий жираф» (дод. А, рис. 3), «В передчутті громадянської війни», «Вечірній павук приносить надію», «М'яка конструкція з вареними кістками» (дод. А, рис. 4), «Атмосфероголовий бюрократ за доінням черепної арфи»— сюрреалістичні картини Сальвадора Далі, в яких простежуються прийоми ірреальності. Сам же автор визнав: «аби світ уяви набрав такої самої переконливості і об'єктивності, як і зовнішній світ реальних речей і явищ»[14, с.37]

Російський художник В. Сєров, який працював виключно в художньому напрямку реалізм, у своїх картинах також використовував дані прийоми. Наприклад, в його портретах «Іди Рубінштейн» (дод. А, рис. 5), «Портрет Г. Л. Гішман», «Портрет Єрмолової» (дод. А, рис. 6) та багатьох інших загострене враження та поглиблення характеристики завдяки трансформації.

Важливість трансформації не в самому художньому прийомі та аби «спробувати», а насамперед в сенсі та ідеї відтворення зображуваного. Так, наприклад, в літературі визначним письменником, який був не в змозі відмовити цьому прийому, був В. Гоголь. Він активно та широко використовував трансформацію як зухвалий та сміливий прийом в літературі.

Так він і характеризував своїх героїв, особливо це простежується у порівняннях різних особливостей характеру героїв, у співставленнях, які мають глибокий внутрішній зв'язок і обґрунтування, вони виявляють одне потворне соціальне явище, деформовані характери, аномалії людського тощо. За допомогою трансформації автор намагається підкреслити та розкрити справжню сутність предметів, явищ, станів тощо, шляхом не відтворення точного образу зображуваного і не копіюванням реалій життя, а трансформуючи та відходячи від буденного та звичного, намагаючись створити зовсім нові образи, залишаючи в тіні несуттєві другорядні образи, але їй виділено важливе і характерне прийомам трансформації.

А російський поет С. Єсенін задля вираження гостроти стану та цілком образу свого героя в вірші «Сповідь хулігана», який перебуває в повному непорозумінні себе і оточення, застосовує прийоми трансформації.

Тобто, сам прийом трансформації може мати широке використання в будь-якому виді мистецтва. Він, як і образність, умовність та стилізація перетворюється в деякий сенс, коли щось ірраціональне, незвичне, та ілюзорне сприймається нами за реальність, а дійсні форми деформуються та спрощуються до втрати сумісності чи схожості з реальними речами та дійсністю життя [11].

Через сполучення деформацій та трансформацій зображуваного в художньому творі, може бути відчуття «відірваності» від реальності і позбавлення дійсних характеристик тих чи інших образів, властивостей, явищ, сторін та рис. Таким чином, художник показує зображення навиворіт і такі прийоми ламають основні стереотипи та принципи реалістичності та достовірності в мистецтві, що може призвести до абсурдності художнього твору, орієнтацію на несвідоме та галюцинації. Така заміна соціального сенсу життя на суб'єктивні речі розриває мистецтво та ділить його, обриваючи зв'язки з суспільством, духовним світом тощо, тим самим роз'єдную людей. Тому зі способами та прийомами трансформації треба бути обережними.

В сучасному світі, де технології в будь-якому напрямі прогресують, мистецтво теж не відходить на задній план. Трансформації і деформування форми широко використовується в образотворчому, декоративно-ужитковому мистецтві, в комп'ютерному дизайні та технологіях, в редакціях та рекламних компаніях. Тобто узагальнюючи, трансформація в наші часи має широке застосування і може проявлятися в будь чому.

Що з таке трансформація в мистецтві як поняття? Трансформацією називають в мистецтві прийомом художнього перевтілення реальної форми в вигадану або стилізовану форму, перевтілення та зміни в пропорціях об'єкта і конструктивності форми, може бути з геометричним відтінком, мати характер спрощення форми тощо. Тобто, інакше кажучи, трансформація окремого об'єкта в образотворчому мистецтві може змінити функції та конструкцію, і найголовніше, буде нести інший сенс в художньому творі, мати психологічний відтінок, інше забарвлення та характеристику предмету.

1.2. Організація в роботі з різними способами та прийомами трансформації форми

Організувати робоче місце та підготувати всі необхідні матеріали, та ще й певної якості — це половина успіху. Навіть деякі представники мистецтва вважають таку якісну підготовку до написання картини або відтворення певного художнього задуму, безглуздо витраченим часом, хоча це не так. Одним з найголовнішим є місце проведення, в даному випадку, заняття з образотворчого мистецтва. Це повинна бути світла кімната, у іншому випадку — кольори можуть відрізнятися від тих, якими вони здавалися у специфічному світлі. Якщо ж місцем малювання легко і в принципі в закладах загальної середньої освіти немає вибору проведення заняття з образотворчого мистецтва, то інструменти і дидактичні матеріали залежать від вчителя. По-перше, треба розібратись в необхідних матеріалах, а

потім оцінити та порівняти якість одного і того самого продукту. І звичайно, в технічному плані треба прислухатись до педагога, який порадить, які краще інструменти використовувати у роботі, як ними користуватися і в якій послідовності.

Отже, для засвоєння малювання пейзажного мотиву і залежно від поставленого завдання, обирають інструменти. Для графічного пейзажного мотиву знадобиться папір, прості олівці, гумка, лайнери, маркери тощо. Для живописного пейзажу необхідні фарби (акварельні або гуашеві), пензлики (натуральні або синтетичні — залежно від фарб), плотний папір для живопису, палітра та ганчірки. Для трансформації форми, кольору або ознак можна використовувати будь-які художні інструменти: фарби, фломастери, олівці, мастихін, маркери, лайнери тощо. Також можна використовувати різні підручні засоби, які можна знайти в кожному господарстві. Наприклад: зубочистка, зубна щітка, кухонна виделка, губка або паралон, зім'ятий папір, кульки, клаптики тканин (оксамит), нитки, пряжі, ватні палички, відбитки від каміння, листя дерев чи кущів, від квітів(чорнобривці), від фруктів чи овочів (кожура лимона, апельсина) тощо. Діти, особливо 1–4-х класів дуже любляють робити трансформацію форми та об'єкту за допомогою пальчиків руки.

Для того щоб навчити учнів закладів загальної середньої освіти створювати художні образи та малюванню пейзажного мотиву вони спочатку наповнюють себе враженнями, емоціями й пошуком засобів виразності. Вони будуть мати можливість відчувати, і головне, передавати побачене, будуть розуміти, як впливає зміна форми, масштабу, розміру, кольору на характер образу в картині. Буде виявлено особисто кожним учнем, як образи міняються в залежності від використання того чи іншого матеріалу та інструменту, та як це впливає на композицію малюнку загалом і її сприйняття.

Кожен вид образотворчого мистецтва має як основні (спільне), так і свої особисті характеристики, задля формотворення образів. Композиційно в

образотворчому мистецтві виділяють лінію, форму, колір, простір, композиція загалом тощо. І оскільки учні в своїх малюнках схематично визначають модель світу і це є, звичайно, перевагою, адже діти малюють образами та великими важливими плямами, то в них немає страху зробити щось неправильно. Сам цей процес малювання від основ до трансформацій дуже затягує і цьому потребують діти для розуміння та відтворення власної моделі світу.

Вчитель заздалегідь до заняття повинен підготувати наочність для проведення уроку: презентації, плакати, приклади художніх творів митців тощо. Всі ці елементи повинні бути показані учням та обговорені разом з ними. Така спостережливість і наочність допомагають дітям у навчанні та у відтворенні завдання на практиці. Вони вчаться бачити, порівнювати. Навіть якщо учні захочуть скопіювати вже написану картину іншого автора — це теж добре, залишається в пам'яті і відтворюється як шаблон. Хоча все ж таки відходити від шаблонного копіювального малювання і привчатися самим мислити та креативити, розвиваючи свої навички та уміння надалі, просуваючись вперед. Для учнів молодшого шкільного віку можна розробити певні шаблони, за якими вони будуть поступово виконувати завдання, для учнів середнього і шкільного віку просто так скопіювати малюнки — є не допустимим, запропоновані інші критерії виконання роботи.

Хоча й інструментів небагато, а організація роботи виглядає дуже простою, та все ж таки все це має свої нюанси та специфіку. Вважають, що ознайомлення з організацією малювання пейзажного мотиву способами та прийомами трансформації є важливою перед початком вивчення теоретичного матеріалу щодо технік та етапів виконання та практичного виконання завдань.

1.3. Дослідження процесу створення авторського пейзажу «Народження кольору»

Тема трансформації не буде повністю теоретично розкрита без практичного досвіду, особистого експерименту тощо, адже ці прийоми в образотворчому мистецтві найкраще пізнаються на практиці.

На першому етапі була придумана ідея до картини, розробка ескізів, якісь думки стосовно виконання, а вже потім було прив'язане ідею до методики формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації на прикладі пейзажного мотиву. Ця ідея виникла через сприймання сюрреалістичних образів Сальвадора Далі. Не одна сучасна компанія, студія, та навіть соціальні мережу в Інтернеті, не обходяться без «хитрощів» рекламної кампанії за допомогою стилізації, деформації та трансформації форм, образів, кольорів тощо. Зазвичай прийоми трансформації найбільш популярні у сфері комп'ютерної графіки та дизайну, і будуть передаватися за допомогою інноваційних засобів (електронних гаджетів). Наша задача, як майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, навчити учнів застосовувати ці прийоми у художніх виробках та творах, намальованих «від руки», саме таким способом буде якнайефективніше розуміння молодого покоління терміну «трансформація».

За основу для моєї практичної частини дипломної роботи був взятий морський пейзажний мотив, сама композиція доволі легка: середня точка зору (що ділить небо і море), повітряна перспектива, асиметрично вибірково були додані скелі та каміння тощо. Стан природи вагався між ранком і закатом, і вирішений за рахунок другого. Тобто в картині застосована тепла гамма в ніжних пастельно-рожевих тонах, що дуже естетично доповнюють синьо-бірюзові відтінки води. Можна подумати, що колірна гамма сперечається між рожевими і блакитними відтінками, але всі тонкі переплетення кольорів дуже гармонійно співвідносяться один між одним. Настрій картини загалом виражений в таких психологічних образах як:

- спокій, за рахунок пастельних співвідношень кольорів;

- рівновага через рівну горизонтальну лінію, яка ділить небо і море навпіл, і через хмари, які також розташовані в основному в горизонтальному напрямку;

- життєрадісний, так як кольори не є монохромними і стан заходу не є надто бурхливим у сенсі кольорів (не помаранчево-червоні, фіолетові, темно-сині або чорні відтінки).

Картина несе в собі враження гармонії, спокою, легкості, цілісності, естетичності, повітряності, помірності життя, тобто викликає в глядачів тільки позитивні думки.

Аби якось змінити цю «ідилію спокою та врівноваження» було прийнято рішення, застосувати прийоми трансформації зображуваного. Було обране прийом пікселізації – коли реальне зображення розпадається на маленькі крихітні пікселі; вони можуть бути як круглі за формою, квадратні, у формі ромбу, художніх мазків тощо. В моїй картині використані квадратні пікселі, причому різні за розміром – від великих до послідовно маленьких пікселів і реального зображенню пейзажу. Виділений шматок для трансформації знаходиться з лівої сторони картини і використаний по всьому периметру довжини самого полотна. Але як кажуть художники, нові думки щодо покращення мистецьких творів приходять на практиці, тому зараз розглянемо послідовність створення авторського пейзажу «Народження кольорів».

По-перше, тривав дуже довгий пошук ескізів «від руки» графічними матеріалами до даної картини, далі колірної гами (дод. Б, рис. 1), видів трансформації (пікселізації) зображуваного (дод. Б, рис. 2), і задля ефективного сприйняття картини глядачами, йшов трудомісткий процес вибору розміру полотна, навіть розглядалися диптих та триптих (дод. Б, рис. 3). Вибір зупинився на одному полотні розміром 100x55, причому, як можна помітити, формат картини видовжений задля ефекту панорамності пейзажного мотиву.

Створення начерку (перенесення ескізу на великий формат) картини тривав не довго, адже мотив є доволі простим, так скажімо, в стилі етюд.

Далі пішов процес першої прописки пейзажного мотиву з основних великих плям (вода і небо). Тут головне одразу взяти правильні колірні співвідношення форм.

Наступним етапом є прописка деталей пейзажного мотиву, тут роботи є доволі не мало. Відобразити хмарини, прописка піни, хвиль, на передньому плані – скали та морське каміння в стилі реалізм. Всі ці об'єкти та образи в картині перераховане окремо, хоча всі вони взаємодіють між собою: стан неба та хмар відбивається на площині моря та скелях, а рефлекси від моря на камінні і скелях, також хвилі і морська піна, вдаряючись у каміння, взаємодіють. Тобто всі елементи картини доповнюються і створюють таку собі гармоній в навколишньому середовищі.

Найважливішим етапом виконання практичної частини є звичайно використання прийомів трансформації, як я писала вище, в моєму випадку – пікселізації. Цей основний етап використовується на останніх стадіях роботи в мистецькому творі, адже деформація накладається на реалістичне зображення. Щоб почати трансформувати зображуване в рівні кубики різних розмірів, мені потрібен був чіткий начерк простим олівцем на картині, адже пікселі повинні бути за задумом рівними. Отож, після повного просихання картини на стадії завершення, а саме: промальовки реалістичного зображення вже на сухій роботі, дала змогу рівнесенько накреслити собі так звану «схему пікселів».

Пікселі розпускалися від лівого краю полотна з великого розміру до зовсім маленьких шматочків. Головне правило: колір окремого пікселя був реалізований від так званих джерел – нижнього слою реалістичного зображення пейзажного мотиву. Тобто, якщо окремий піксель був олівцем намальований на тлі рожевого кольору (60%), ніжно-рожевого (30%) та білого кольору (10%), то колір пікселя був того кольору, який відсоток відтінка більше потрапляє на дану область (у даному прикладі – це буде піксель рожевого кольору). За таким принципом були визначені фарби

кожного окремого пікселя. Цей етап виконання за допомогою прийомів трансформації дуже кропіткий і потребує багато часу та уваги.

Як зрозуміти, що картина з прийомами трансформаціями повністю виконана? Ніяк, адже кожен митець знає свою міру трансформацій, деформацій, стилізацій тощо. В своїй практичній частині дипломної роботи я трансформували невеликий діапазон картини, який на мою думку є влучним, і не «перевантажує» її. Важливим було й те, щоб показати на практиці як можна трансформувати зображення і використати це у методиці розробки уроків на формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь та навичок трансформування пейзажного мотиву на уроках з образотворчого мистецтва. Вважаю, що авторський пейзаж «Народження кольору» повністю відповідає темі та меті дипломній роботі (дод. Б, рис. 4).

РОЗДІЛ II.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УЧНІВ ЗЗСО

2.1. Специфіка викладання та складові змісту навчання

Якщо людина має вищу освіту за спеціальністю педагога образотворчого мистецтва, то вона безсумнівно має роботу чи то в закладах загальної середньої освіти, чи то в позашкільних навчальних закладах, чи то у вишах. Найважливішим для будь-якого вчителя, незалежно від місця праці, залишається методика викладання, навчальні плани та складові змісту навчання. Заняття за методичним планом є стабільним та послідовним. Тематику до уроків, відповідно, розроблені згідно до віку дітей, до їх ранішніх навиків та умінь, та особливостей розвитку певної категорії дітей. Вивчаючи на шкільних уроках певні теми, які є базовими та основними для будь-якої дитини, вчитель намагається «розбавити» процес навчання цікавинками, такими як навчання за допомогою ігор, асоціативне мислення, завдання на розвиток уяви та фантазії дітей тощо [4].

За своїм досвідом роботи з дітьми спостерігаю тенденцію, що вони більше люблять завдання зі стилізацією, переробкою форми, певною трансформацією. Загальновідомо, що діти, а особливо молодшого шкільного віку, не люблять малювати чи вироблять художні твори в стилі реалізму, для них більш притаманними та цікавішими будуть завдання на трансформацію об'єктів, стилізовані форми та різнобарв'я кольорів. На таких завданнях діти не повинні старанно вимальовувати за правилами вчителя певні завдання, слідкувати за всіма художніми канонами тощо. Учні старшого шкільного віку теж віддають перевагу таким темам, які уможливають трансформацію художнього образу на уроках образотворчого мистецтва. І не тільки на цьому предметі використовують трансформацію, а й на уроках комп'ютерних

технологій. Трансформація залишається актуальною, особливо в наші часи, коли весь світ в Інтернеті, і не одне підприємництво 21 століття не обходиться без продукції, створеною за допомогою комп'ютерних технологій. Сучасні діти розуміють важливість і актуальність даної теми. Саме тому вчителям образотворчого мистецтва потрібно приділяти цьому більшу увагу на своїх уроках, розробляючи дидактичні матеріали спрямовані на засвоєння та формування в дітей навичок та умінь саме актуальних, нашому часу, тем. Такі уроки повинні вивчатися більш ґрунтовно і детально. Це заняття на розвиток фантазії, уяви, нестандартного мислення та формування естетичного смаку дітей, які серйозно цікавляться образотворчим мистецтвом, люблять малювати не тільки на уроках малювання, а й у вільний час. Окрім цього, самі заняття, присвячені трансформації, відрізняються від звичних нам уроків, де все побудовано на теоретичному вступі та малюванням за певними правилами, де дітей навчають основам композиції, правилу «золотого перетину» та перспективи. Безсумнівно, діти мають, чи хоча б теоретично повинні, володіти цими основами. Але уроки спрямовані більше на «вільне», сучасне арт мистецтво. Кожний художній витвір дитини — є задумкою автора. Трансформація повинна як цікава гра на розвиток фантазії, мислення, художнього смаку та естетичного виховання. Такі завдання, звичайно як і майже всі інші на уроках образотворчого мистецтва, є практичними, а організація уроків дає можливість приділяти більшу увагу тим видам образотворчої діяльності, які більше подобаються школярам. Тут береться до уваги здібності і підготовленість кожного учня.

Через те, дипломна робота спрямована на розробку методики формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва. Цільовою аудиторією є учні 1-12 класів закладів загальної середньої освіти. Тому дидактичні матеріали різняться рівнем складності у залежності від віку дітей, їх попереднього досвіду та умінь, особливостей певної групи дітей.

Незалежно від віку, дітей потрібно привчати дисципліні на уроці образотворчого мистецтва, аби вони були в змозі дотримуватися технічних правил створення творчих робіт.

Якщо на шкільних заняттях, де уроки спрямовані на отримання базових знань малювання, види діяльності дуже різноманітні і численні, то на таких заняттях з формування у дітей умінь трансформації відводиться вчителю важлива місія — збагачення фантазії учнів, кмітливість, неординарність. Відводиться більше часу на один, цікавий дітям, вид діяльності. На таких «не базових» уроках закладів загальної середньої освіти є безсумнівно плюси. По-перше, учні завдяки педагогу поглиблюють і розширюють свої знання та навички в образотворчому мистецтві в креативному та неординарному руслі. Діти залучені до нових видів роботи та пізнають нові техніки та матеріали. Такі заняття ставлять також навчально-виховні завдання — це і розвиток естетичного сприйняття предметів, формування поняття краси, гармонії колірного багатства в учнях. Розвиток художньо-образної пам'яті, здібностей уяви і фантазії, а також розвиток практичних умінь в роботі з підручними засобами та ознайомлення з техніками трансформації.

На таких заняттях педагоги слідують своїм, особисто розробленим, методичним матеріалам, тримаючи за увагу різні підходи до різних учнів, але в той же час таке навчання не є суто за певним планом, як зазвичай. Головне, що стоїть перед вчителем — це конструктивно пояснити завдання, яке стоїть перед учнями та розказати і показати певні техніки, прийоми, специфіку завдання. Такі уроки, особливо які стосуються образотворчого мистецтва, дуже розширюють творчий потенціал дітей.

Чим краще розробити форми і методи навчання, тим більше буде зацікавленість в учнів, які згодом будуть показувати найкращі результати. Тобто, успіх роботи залежить і від творчого потенціалу і самого педагога, від його досвіду, як він подає інформацію до дітей та як проводить заняття. Також було б не зайвим залучення самого педагога до завдання — робити разом з дітьми, та у процесі разом шукати нові методи та техніки

трансформації. Учні з цікавістю будуть спостерігати за творчістю свого керівника, оцінювати його картини та найчастіше за все, дублювати педагога і це не є погано. Вчитель, який проводить заняття для учнів закладів загальної середньої освіти, повинен створити фонд необхідних дидактичних і наочних матеріалів. Він повинен регулярно проводити заняття і чітко їх планувати. При плануванні роботи навчання необхідно враховувати чисельність дітей, кількість годин, теми занять, методику і організацію їх проведення. Хорошим стимулом для творчої роботи є проведення підсумкових виставок, на яких діти покажуть свої уміння трансформації та поділяться техніками, яких вони притримувались при створенні мистецьких творів, з іншими учнями на публіку.

Програма може бути розрахована як на одне заняття, так і на серію уроків присвячену трансформаціям. Вона ставить перед педагогом навчально-виховні завдання: розвиток естетичних почуттів і розуміння прекрасного, виховання інтересу і любові до мистецтва, виховання в учнів практичних навичок малювання трансформації, відкриттям нових технік, поданням, виконанням декоративно-прикладного мистецтва, певної умовності та стилізації.

Провідним видом занять у навчанні є малювання «від руки» та застосування уяви. Цей вид навчальної роботи служить важливим засобом вивчення навколишньої дійсності, і перш за все таких її сторін і явищ, як форма, пропорції, обсяг, колір, матеріал, перспективне скорочення предмета, аби навчитися застосовувати уміння перетворення реального зображення на трансформацію. Спочатку зображується реальний об'єкт, а далі за допомогою фантазії та з метою розвитку у дітей зорової пам'яті і просторових уявлень на заняттях передбачено малювання по пам'яті протягом 10–15 хвилин. Далі програма ставить завдання поглибленого вивчення закономірностей трансформації. Учні оволодівають навичками та уміннями трансформації. Важливим є поєднання усіх знань з основами кольорознавства. Учні вчаться визначати і називати кольори предметів,

знайомляться з поняттями хроматичних і ахроматичних, холодних і теплих кольорів, з поняттям колірного тону. За допомогою трансформації можна погратися з колірними гамами. Наступним етапом навчання учнів є розвиток і вдосконалення вмінь бачити і передавати придумане, конструктивну будову, просторове положення, скорочення форм, точне та ясне бачення об'єкту, вміння пояснити свій витвір, тобто ідею та мету трансформації в картині (або будь-якому іншому творі образотворчого мистецтва).

Завдяки методу трансформації, учні можуть малювати будь-які предмети домашнього вжитку, предмети обладнання навчальних кабінетів школи, опудала тварин і птахів і, навіть портрети чи фігури людей, різні композиції. Від ідеї і методичного плану будуть сформовані навички трансформації. В процесі трансформацій пейзажного мотиву розвивається фантазія та уява, бере участь в цьому ділі і пам'ять, удосконалюються і закріплюються вміння грамотно передати пропорції, поєднувати кольори тощо. Трансформації властиві особливі можливості безпосереднього вираження авторського задуму, настрою, внутрішніх імпульсів, вони дозволяють створювати ілюзію простору і об'єму на площині, найбагатші варіанти колориту [8]. Можливість зображати явища життя з винятковою стилізацією і висловлювати найбільш безпосередні духовні спонукання учнів зумовлює широке розповсюдження трансформації серед школярів в сучасному мистецтві. А основні правила малювання, які повинні знати школярі при формуванні вмінь трансформації, такі: роботу потрібно вести послідовно від реалістичної форми до переробки, дотримуючись канонів малювання, але все ж таки з «ноткою» фантазійного, неіснуючого, трансформаційного. Якщо трансформація зображеного виконується за допомогою спеціально задуманих колірних рішень, то кожен шар фарб повинен бути достатньо просушений перед нанесенням наступного і варто уникати накладення занадто товстих шарів фарби або інших матеріалів.

Важливо з учнями проводи бесіди про українське та світове мистецтво, розмовляти про історію мистецтва від найдавніших часів до сьогодення,

знайомити учнів з творами художників нашого народу і зарубіжних, які активно використовують трансформації в своїх витворах мистецтва. Це сприяє естетичному розвитку учнів, розвиває віднаходження свого стилю та манеру письма, прищеплюється інтерес і любов до мистецтва, виховує самостійність суджень та критичне мислення в оцінці творів. Діти можуть ці навички аналізу картин використати в своїх підсумкових виставках. Корисним для учнів буде визначення переваг і недоліків своїх картин та однокласників. А в кінці перегляду треба підсумовувати їх висловлювання і дати вказівки до виправлення малюнків.

До початку кожного заняття необхідно заздалегідь підготувати відповідні методичні матеріали та підручні інструменти, які стануть в нагоді на занятті з трансформації. Форми і методи роботи повинні бути дещо іншими, ніж зазвичай на інших темах, більш креативними та наближеними до художньої школи. Наприклад, якщо в класі в закладах загальної середньої освіти на уроках образотворчого мистецтва учні працювали методом повтору за вчителем, прислуховуючись до правил та канонів малювання, відтворюючи одну й ту саму тему, то на уроках формування умінь трансформації пейзажного мотиву діти самостійно обирають який саме пейзажний мотив вони малюють (сільський пейзаж, марина, космічні мотиви тощо), і методом самостійного аналізу та за допомогою практичного відтворення віднаходження нових технік трансформації, учні розвивають в собі нові здібності та тим самим розкривають тему заняття сповна.

Обов'язково треба на початку уроку ознайомити школярів з інструментами, за допомогою яким завдання буде виконано. Так, наприклад, при завданні з трансформації пейзажного мотиву, треба визначитись з підручними матеріалами та художніми інструментами, необхідно детально викласти правила роботи з ними та їх специфіку (і так з кожним інструментом). Також важливе є обов'язкове показання наочно як і чим працювати на конкретному етапі малювання картини.

На самому початку уроку, тоді, коли діти не мають знань та навиків в новій техніці та специфіці трансформацій, учитель мусить наочно показати їм послідовність всієї побудови малюнка і роботи з трансформацією за допомогою раніше підготовлених зразків, які відокремлюють декілька етапів ходу роботи: ідею, композиційно-схематичне рішення начерка в роботі, поступовість роботи в графіці або живописі, належне використання трансформації і завершення картини через допомогу окремих деталей. В процесі створення картин треба привчати учнів коректно тримати та використовувати інструменти, слідкувати на співвідношення форм, звертати їх увагу на вибір кольорів та тональних співвідношень. Вчителю не треба обмежуватися тільки поясненнями, куруючись роботою дітей, а й було доречним більше показувати на практиці, як працювати тим чи іншим інструментом, як їх можна застосувати тощо. Було б бажаним, щоб на самих уроках викладач теж виконав у присутності учнів основний процес роботи, а краще повноцінне завдання разом з учнями.

Формування навичок організації навчання пейзажного мотиву відповідно до завдань трансформації на уроках образотворчого мистецтва відносяться уміння технічно грамотно реалізувати завдання, поставлені перед учнями, а чистота образотворчої мови залежать від знайомства учнів з причинами й умовами виникнення цього завдання[10].

Залежно від програми учням ставиться таке завдання, де зосереджена увага учнів буде лише на деяких її аспектах, послаблюючи при цьому вплив інших, або взагалі ігноруючи їх. У зображенні пейзажного мотиву в основному використовуються предметні кольори об'єктів (домінує навколишнє середовище), які гармонізуються за рахунок впливу на них світла, тобто використовується світлотіньовий принцип об'єднання мас локального кольору. Кольори поєднуються за рахунок втрати предметного кольору на освітленій частині об'єкта та й у тіні. Єдина основа колірної гами — це різноманітні цікаві плями, які є майже монохромними. Другим виразним засобом є колорит пейзажу — об'єм предмета й простір

формується в малюнку, а колір у картині лише посилює виразність малюнка. Тому художники великого значення надавали точному малюнку на стадії прописування. Далі учням пропонується видозмінити свої роботи за допомогою трансформувань. Трансформування в малюнках можуть бути виражені як в формі функціональності об'єкту, так і в кольорі, текстурі тощо. Художники зауважують, що колір предмета змінюється у реальному середовищі й саме середовище також несе за собою свій колір. Предметним кольором називають колір, який у чистому вигляді зникає й підкорюється законам схематично-умовних планів (основний перший — коричневий, другий — предметний, третій — блакитний). Велика кількість нюансів виключають появу однорідних плям основного локального кольору. Сам колір представляється вже як єдність різних колірних відтінків. Це те що стосується живопису пейзажного мотиву за допомогою трансформацій, хоча й трансформації можуть бути і в чорно-білих малюнках, в рисунку, і будь-де взагалі.

Говорячи про навколишнє середовище в малюванні пейзажного мотиву, тобто про властивості кольору, характерного для зображення пейзажу (поза впливом світлоповітряного середовища), ми маємо на увазі насамперед предметний колір (ознаку предмета), звільнений від зовнішніх впливів середовища: від умов та якості освітлення, від певної повітряної перспективи, світлотіні, він ніби ізольований та виокремлений від свого середовища (локальний колір). Треба відмітити, що наше людське око, орієнтоване у першу чергу на сприйняття предмета, легко виділяє предметні характеристики і в умовах активного впливу різних факторів світлоповітряного середовища. Із цим явищем працюють на перших етапах навчання малювання пейзажів, коли намагаються перенаправити око на сприйняття середовища (світлоповітряних характеристик). Через якийсь час наші очі звикають і починають ігнорувати фактори та умови активного впливу освітлення, і формується аналіз предмета, начебто вилученого з реального середовища, тобто не помічаючи на предметах зміни кольору від

освітлення. Цей процес пов'язаний з адаптацією й частково з колірним стомленням.

Якщо завданням художника є домінування в зображенні аспектів світлоповітряного середовища пейзажного мотиву, то його цікавлять перш за все якості простору, в який поміщено різні об'єкти. У зв'язку із цим головна роль у зображенні буде відведена кольору освітлення, рефлексній взаємодії (вплив неба, стін, кольору листя дерева, у тіні якого перебуває об'єкт), тоді як його об'єм, фактура можуть бути підкорені цим факторам і вирішені більш умовно. Цим завданням зазвичай відповідає рішення роботи в активному колірному діапазоні при стриманому тональному рішенні.

Технічна схема побудови картини може бути така: намітити основні елементи картини пейзажного мотиву, прописування — композиція тіней кольором, додатковим до кольору освітлення. Етап підмальовка або є, або зовсім виключається з роботи, тому що передача матеріальності й фактури об'єктів на перших етапах не входить у завдання зображення, а умовне моделювання об'єму виконується вже у колористичному шарі, причому з використанням прийомів, що відповідають передачі повітряного середовища, при цьому з роботи виключаються прийоми, сприятливі для додаткової матеріалізації предмета. Бажано всю цю інформацію якісно донести до учнів так само, як і пояснення інших закономірностей та правил в малюванні пейзажних мотивів.

Наступним етапом йде формування в учнів умінь трансформації пейзажного мотиву. Причому вчитель повинен якісно донести до дітей інформацію, якими саме методами, прийомами, техніками, та звичайно, інструментами та підручними засобами це можна зробити. Важливим для учнів є наочне сприйняття, вчитель повинен не тільки теоретично та методом бесіди пояснити процес роботи над створенням деформації в пейзажному мотиві, але й практично показати всі техніки, навести приклади деформацій, які можна використати, і виконувати це завдання одночасно та послідовно з учнями, пояснюючи кожен крок.

Плануючи виконання певного завдання, і не тільки з формувань в учнів умінь деформації пейзажного мотиву, педагог повинен визначити обсяг роботи виходячи з кількості відведених годин. На початку кожного уроку, незалежно від кількості уроків, передбачених на цю тему, педагог планує орієнтовний результат роботи в кінці кожного заняття образотворчого мистецтва, що б діти змогли засвоїти всі важливі навички, сформувати певні, заплановані вчителем, уміння, і щоб діти отримали готовий хороший результат наприкінці уроку, мали зацікавленість в малюванні загалом, і в темі трансформації форм. Досвідчений педагог ділить класи на невеликі підгрупи, що сприяє більш індивідуальним заняття з учнями. Кожна підгрупа має свої особливості і здібності до художньої роботи, тому педагог повинен дуже уважно згрупувати підгрупи за рівнем здібностей кожної дитини. До кожної сформованої підгрупі необхідно підібрати індивідуальне завдання з трансформації, причому даючи дітям право вибору та свою думку щодо запропонованих вчителем технік деформації.

Основний принцип образотворчого мистецтва — цілісне сприйняття дійсності. Так, поступово з роками зростання, уточнення характеру сприйняття, робиться більш точним зображення дітьми навколишнього середовища. Якщо ж малювання учнів молодшого шкільного віку залежить насамперед від вчителя, від поставленим ним завдань, від певних спостережень дітей в природі, то у підлітковому віці розвиток емоцій і почуттів тісно пов'язане з особливостями статевого дозрівання, що обумовлює підвищену емоційну збудженість, емоційну нестійкість, ефективність почуттів і поведінки. У цьому віці спостерігається прагнення школярів до гострих переживань, здійснення героїчних вчинків. Цим пояснюється тяга підлітків до наслідування успішно сформованим особистостям. Вони намагаються відтворити картини відомих художників, чи роблять щось схоже. В них вже сформоване те креативне мислення та підхід до вирішення проблем тощо. Співпереживання — характерна риса підліткового віку. Воно сприяє розвитку почуттів підлітка, обумовлює

стійкість, глибину, силу окремих емоційних переживань і почуттів. Загострена чутливість в підлітковому віці викликає підвищену вимогливість до своїх вчинків, вольовим якостям і це може сприяти успішному навчанню на заняттях образотворчим мистецтвом в закладах загальної середньої освіти. Вважається, що у віці від 10 до 17 років можна найуспішніше вплинути на формування у школярів умінь трансформації, на уважність, моральних почуттів.

Засоби трансформації підходять для учнів будь-якого віку та можуть застосовуватися як на заняттях з образотворчого мистецтва під наглядом вчителя, так і у вільний час самостійно, з сім'єю чи друзями.

2.2. Система дидактичних методів і аналіз роботи з дітьми

Авторська методика викладання — найважливіше для будь-якого педагога. Викладання образотворчого мистецтва учням закладів загальної середньої освіти має свою специфіку і цьому слід приділити особливу увагу. Якщо ж на інших предметах таких закладів учні вчать теоретичний матеріал, то в мистецтві діють інші закони: практика, практика, і ще раз практика! Ці заняття не тільки формують естетичний смак в учнях, знайомлячи їх з творами відомих майстрів, а й дають їм необхідні технічні знання, розвивають практичні вміння та навички, тобто здійснюють психологічну і практичну підготовку до творчості, до вибору можливої майбутньої професії. Уроки образотворчого мистецтва для учнів закладів загальної середньої освіти мають нести як теоретичні знання, так і практичне засвоєння матеріалу, формування та розвиток нових навичок. Теоретичні заняття служать теоретичною підготовкою до практичних занять, сприяють більш професійному і осмисленого виконання навчальних завдань. У них розкриваються основні закономірності композиції, побудова зображення, сприйняття кольору, його властивостей і, питання колориту, подаються

відомості з різних галузей образотворчого мистецтва. Вся система занять присвячених трансформації веде до розвитку таких творчих здібностей учнів, як художня спостережливість, зорова пам'ять, образне мислення, творча уява та фантазія, почуття кольору і колірних відносин, віднаходження вирішення мети та ідей завдання. Педагогу ж належить велике завдання у допомозі учневі засвоєнню нових теоретичних та практичних знань. Цьому сприяє правильно розроблена структура навчання та чітка послідовність завдань відповідно до методу. Кожне заняття має певну структуру:

- Вступні слова та вирішення організаційних моментів;
- Повідомлення теми заняття і постановка мети;
- Теоретичний виклад нового матеріалу та приклади вирішення даного завдання;
- Практична робота;
- Закріплення нового матеріалу (усне опитування, тест, перевірка через ігрову форму тощо).

Такої структуру педагог повинен дотримуватись, хоча й на уроках образотворчого мистецтва не завжди практикують таку чіткість у проведенні занять, адже заняття спрямовані більше на практичне отримання знань та навичок, вони є більш спонтанними. Тобто є такі теми уроків, де важко притримуватись плану уроку, адже заняття йде імпровізовано (наприклад: пошук технік трансформації — різні діти і різні погляди на вирішення даного завдання) [7].

Наша тема дипломної роботи стосується трансформацій саме пейзажних мотивів. Через це великий інтерес у дітей викликає робота на природі (пленер), тому слід проводити екскурсії на вулиці, під час яких учні, крім тривалих робіт, виконують швидкі замальовки з натури, а потім закінчують їх вже в приміщенні за допомогою способів та прийомів трансформації форми, фактури, кольору тощо. Такий порядок роботи сприяє розвитку вміння запам'ятати і відтворити найхарактерніші риси природи, допомагає зрозуміти просторові відносини. Дуже велике значення в даному

випадку має колір, світло, освітлення та багато іншого. Треба, щоб діти віддавали собі повний звіт утому, який день вони зображують: похмурий, сірий з розсіяним освітленням або ясний з чітким відмінністю освітлених сторін предмета від неосвітлених. У другому випадку наявність чіткої світлотіні полегшує сприйняття і передачу обсягу і рельєфу. Пейзаж з похмурим, розсіяним освітленням вимагає здатності бачити, розрізняти більш тонкі тонові і світлотіньові відносини. Однак є свої труднощі і при зображенні сонячного пейзажу. Тут складніше привести до мальовничого єдності всі деталі. Важливо звертати увагу і на такі явища природи, як вітер, дощ тощо. Це все, що надає різний емоційний лад пейзажу, що виражається в динамічності обрисів предметів. У зв'язку з цим доцільно намалювати два зображення, припустимо, одного і того ж дерева при тихій і при вітряну погоду, в ясний і дощовий день. Завдання зображення простору в пейзажі повинні вирішуватися в послідовності, яка передбачає наростання складності рішення. Більш легким завданням є зображення порівняно обмеженого простору, коли задній план зайнятий стінами будівель (або узлісся). Більш важким завданням є пейзаж з відкритим простором, коли видно широкі горизонти. Тут корисно рекомендувати підвищувати точку зору малювання: наприклад, малювати види дали з вікна або з гори тощо. Збільшуючи простір, можна ставити перед учнями завдання самостійного вибору мотиву з певним планом. При цьому учні повинні свідомо вирішувати, що буде у них на першому плані, що на другому. Необхідно усвідомлювати, що масштабність планів збільшилася і треба вміти виділити їх в пейзажі і передати в малюнку більш узагальнено. Якщо в першому випадку, наприклад, відстань в 2–3 метри вже пов'язано з переходом від одного плану до іншого, то в другому — відстань від плану до плану має вимірюватися десятками і сотнями метрів. Це означає, що дерева (відстані мають різницю в кілька метрів) повинні зображуватися як предмети приблизно одного плану. Така робота, що носить до певної міри студійний характер, аж ніяк не повинна бути головною і єдиною на уроках з образотворчого мистецтва.

Є дуже багато видів пейзажу, які можуть бути використані, як окремі завдання для учнів (міський, індустріальний, романтичний, сільський, парковий, ліричний, панорамний тощо). Найголовніші композиційні елементи, які повинні засвоїти учні: композиційний центр, перспектива, точка зору, мотив, образ, ритм, колорит, світлотінь; про які потрібно заздалегідь розказати учням теоретично та практично, це є основні канони на уроках образотворчого мистецтва.

Хід уроку образотворчого мистецтва на формування в учнів будь-якого класу закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву:

- Привітання з учнями, перевірка присутніх та наявність потрібного обладнання та інструментів для уроку;
- Повідомлення теми заняття і постановки мети, розмова з учнями про індивідуальні аспекти цієї теми;
- Теоретичний виклад матеріалу, ознайомлення з видами пейзажу, а також особливостями композиційної побудови різних пейзажних мотивів;
- Проведення технічних настанов щодо специфіки малювання за допомогою трансформувань зображуваного на малюнку (згадування всіх інструментів та підручних засобів, потрібних у роботі, та технік виконання цього прийому) і виконання практичної роботи. На цьому етапі виявляється креативність та фантазія дітей, адже можливості, за допомогою яких можна сформувати уміння трансформації малюнка, незлічені.
- Усна підсумкова бесіда з учнями. Діти мають розказати які техніки трансформування вони використовували, і які підручні інструменти були в нагоді.
- За бажанням педагога та учнів можна організувати наприкінці уроку невелику виставку дитячих робіт, де вони зможуть оцінити своїх однолітків, побачити, як можна було ще трансформувати зображуване, адже технік трансформування — безліч, а інструментів, які можуть бути використані ще більше.

Це розробка структури проведення заняття, присвяченого для малювання пейзажного мотиву з трансформуваннями. Надалі можна розробляти більш складні завдання та ставити більші цілі та мету задля покращення умінь та навичок трансформування учнів в образотворчому мистецтві.

Важливої та уважної майстерності вимагає останній етап роботи — узагальнення всіх частин малюнка після трансформації. На заключній стадії необхідно ще раз ретельно зіставити малюнок з природою, виявити невідповідності, виправленням яких можна домогтися точної передачі матеріальних особливостей предметів, цілісності композиції[6]. І саме важливим у роботі з трансформаціями є цілісність роботи на останньому етапі. Учні можуть так трансформувати свій малюнок, що картина втратить свою простоту, цілісність, якість, ідею та мету. За цим школярі і педагог повинні слідкувати.

Не менш важливими є також види пейзажних мотивів в образотворчому мистецтві, такі як морський (марина), сільський, міський, епічний та історичний, фантастичний, романтичний, героїчний та ліричний, та абстрактний пейзажі. Вибір, який саме пейзаж буде намальований, залежить або від навчального плану вчителя, або у вільній формі, тобто діти самі обирають пейзажний мотив і кожен учень в класі малює свою неповторну композицію.

З теоретичних та практичних знань вчителя учні поступово малюють картини пейзажного мотиву. Пейзаж повинен бути простий та легкий в виконанні, щоб на нього не витратити багато часу, а зосередитися більше на формуванні в учнів умінь трансформації зображення. Бажано, щоб в картині повторювалися якісь основні елементи, аби при роботі з трансформацією всі однакові предмети по-різному деформувати, спростити, стилізувати та спробувати різні прийоми.

Малювання пейзажного мотиву повинно зайняти не більше 15–20 хвилин уроку — це з урахуванням інструктажу від вчителя теоретичного

матеріалу заняття, і це, якщо враховувати, що учні малюють фарбами, тобто ці хвилини ще витратили на змішування фарб та відтінків, пошук колориту тощо [13]. Залишок часу на уроці йде на формування умінь трансформації, які будуть описані трохи нижче.

Можна використовувати комбінаторні дії учнів з прийомами творення образів, експериментів з формою, кольором тощо. Таке навчання не ставить за мету отримання реалістичного малюнку, а спонукає до розвитку та формування умінь асоціативного та ілюзованого мислення у дітей різного віку [12].

Завдання на формування в учнів умінь трансформації можна перетворити на так звану гру, де важливий не результат (оцінка картини), а сам процес, адже діти вчаться. Увага учнів повинна бути направлена на сам процес. На таких уроках образотворчого мистецтва вчителю не потрібно постійно контролювати роботи дітей, навчання є креативним та частково самостійним, знання та уміння приходять не через запам'ятування теоретичних понять, а через власні експерименти на практиці.

Якщо виходити з власного досвіду виробничої педагогічної практики, можу сказати, що завдання для дітей від 4 до 15 років на трансформацію дуже подобаються.

Першим етапом було повідомлення теми заняття. З дітьми потрібно починати теоретичний матеріал з невеликої розповіді, можливо навіть придуманої казочки на дану тему. Так було вчасно взято тему космосу як пейзажний мотив, то коротенька казка була про космос, про існування життя на інших планетах, про інші цивілізації, діти самі доповнювали казочку, відповідаючи на питання: «А як ви думаєте, вважаєте?», «А що могло статися потім?», «А чому ми живемо саме на планеті Земля?» тощо. Основним на цьому етапі бесіди довести розповідь до якогось логічного кінця. В даному випадку, було прокоментоване, що «в один чудовий день в космосі з'явився блискучий метеорит, він летів так швидко, що за день пролетів повз всі планети, не зачепив ні одну, але через велику швидкість пошкодив та

деформував фактуру, форму та колір планет». Діти були в захваті від почутого і можу написати, що ця казка — авторська і була придумана саме для цього заняття.

Після казки заняття переходить до стадії «навчити», «донести», де треба пояснити щось теоретично, а в цьому випадку донести до дітей поняття трансформація та разом з усіма подумати, які прийоми можуть бути використані. Головним в цьому етапі є направлення дітей в правильне русло, давши підказки тощо. Учитель не повинен давати відразу правильні відповіді, а вимушен спонукати учнів віднайти свої варіанти відповідей запропонованої проблеми, адже всі повинні бути задіяні у творчий процес.

На заняттях викладач може застосовувати різні форми занять, будь то розмова, жива розповідь, лекція. Величезне значення в навчальному процесі має показ репродукцій і робіт інших учнів (вдалих і не дуже), а також іншого наочного матеріалу. Але оскільки уроки образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти носять найчастіше характер практичної роботи, то і наочністю потрібно користуватися обережно і продумано. При плануванні заняття необхідно продумувати, на якому етапі і в якій кількості повинні бути показані методичні таблиці, репродукції або навчальні роботи. Перевантаження наочністю може відвернути від заданої мети, так само як і несвоєчасна її демонстрація, цілком може відвести учня від вдалого задуму та ідеї [9].

І тут вже треба розказати про інструменти та підручні матеріали в роботі з трансформаціями. Так як інструменти можуть бути зовсім будь-які, і навіть можна пальцями руки деформувати зображене, то діти можуть давати свої варіанти. Наприклад, деформування текстури планети за допомогою зубочистки (вицарапуючи), ватних паличок (точки), відбитку кожури апельсини тощо. Варіантів може бути безліч. Також треба провести невеликий інструктаж щодо безпечності у роботі з різними інструментами.

Не зайвим пригадати й основні закономірності композиції. Основою будь-якого твору мистецтва є певна композиція, що надає йому єдність і

цілісність. У композиції свої закони, які складаються в процесі художньої діяльності [5]. Йдеться про сюжетну композицію для художника, про окремі прийоми, за допомогою яких досягається найбільша виразність картини. Зупинимося на взаємовідносини двох понять-сюжет і зміст. Під сюжетом треба розуміти те, що безпосередньо зобразив майстер в своєму творі. Сюжет, образно кажучи, перебуває на поверхні айсберга, а зміст-його глибинна частина. Один і той-же сюжет сотні людей сприймають і тлумачать по-різному, тобто, створюють свою версію змісту. Безумовно, право вибору залишається за художником, який засобами живописної композиції розкриває перед глядачем всю багатогранність змісту.

При засвоєнні основних знань з основ композиції, учням буде набагато легше при малюванні будь-якого завдання, яке може бути спрямоване навіть не на цей вид образотворчого мистецтва. Прийоми трансформації відносяться до прийомів композиції і глибоко чіпляє цю тему.

Після того як теоретично трансформація зрозуміла, треба практично показати деякі прийоми. Вчитель на дошці або на папері схематично, але дотримуючись основних канонів композиції, малює пейзажний мотив — у даному випадку космос. Причому, що найкраще саме в ідеї космічного пейзажу, так це те, що круглі форми планет повторюються і потім можна всі ці однакові невиразні плями по-різному трансформувати. Таким чином, на кінцевій стадії роботи діти зможуть порівняти, як одна і та ж форма може зовсім по-різному деформуватися і не важливо що там видозмінюється — контур образу, масштаб, форма, колір, фактура тощо. Але повернемося до схематичного зображення пейзажного мотиву. Ось вчитель вже намалював декілька планет різного розміру, доповнив картину сузір'ями, зірками, космічним кораблем, супутником і всім, чим ще захоче. Після легкої намітки починається колірне рішення картини. Найкраще буде якщо діти розмалюють планети та всі інші деталі в світлі і яскраві кольори, адже потім на ці об'єкти чекає ще деформація, що означає ще один-два слої фарби поверх, тому краще не бруднити темнити фарбами. А ось сам космос можна написати темними

глибокими кольорами, щоб увиразнити на темному тлі більш світліші об'єкти.

Наступним етапом є дочекатися повного висихання малюнку. І вже коли вона висохла, починається найцікавіше — прийоми трансформації. Тут діти не повинні шаблонно повторювати прийоми вчителя, а навпаки шукати щось своє, хоча й декілька варіантів вчитель повинен показати. Деформувати можна що завгодно і чим завгодно, головне те, який сенс ти несеш в цю деформацію.

Під час виробничої педагогічної практики через пандемію заняття образотворчого мистецтва з дітьми були он-лайн і багато технік показували дітям через відео зв'язок. Ми робили трансформацію фактури однієї планети кухонною виделкою, іншої — губкою чи шматочком паралону, також були варіанти з зубочисткою, зім'ятим папірцем та пальцями (додаток В). Прийоми можуть бути також різними: надавлювання, вицарапування, ефект притиску та відбитку тощо. Якщо з дітьми молодшого віку ми робили загалом трансформацію фактур планет та їх форми, домальовуючи гострі кути та деформуючи контур форми, то більш старші діти намагалися деформувати зображене, несучи певний сенс та ідею, а в кінці уроки вони пояснювали, що вони хотіли через свої роботи передати глядачу та яку мету ставили у деформуванні певних предметів, ознак чи явищ.

В кінці заняття всі діти порівнювали всі свої трансформації на малюнку, розповідали що сподобалось, а що ні, як би зробили в наступний раз [1]. Такі завдання розвивають не тільки уяву та фантазію, даючи ірраціональне мислення, а й надихають на нові форми Всесвіту, бачити та впізнавати в них специфічні художні образи. Ще Арістотель казав, що мистецтво не намагається відтворити точну дійсність навколишнього середовища, а намагається переосмислити його [15].

І хоча, у наш час є можливість узгодити прийоми трансформації через комп'ютерні технології, але учні закладів загальної середньої освіти повинні самостійно сформувати навички трансформації на заняттях образотворчого

мистецтва за допомогою малювання «від руки», адже ці прийоми показують різні кінцеві результати в залежності від окремих технік, прийомів та підручних матеріалів, що в свою чергу вчить дітей порівнювати та аналізувати художні витвори.

Заняття з образотворчого мистецтва надають невичерпні можливості для всебічного розвитку дітей шкільного віку. Кожна дитина народжується художником. Потрібно тільки допомогти йому розбудити в собі творчі здібності, відкрити його серце добра і краси, допомогти усвідомити своє місце і призначення в цьому прекрасному безмежному світі. Воно вчить точності розрахунку, вчить пізнавати красу природи, мислити і відчувати, виховує почуття доброти, співпереживання і співчуття до оточуючих.

Цілісність будь-якого твору образотворчого мистецтва полягає в відображенні художником свого внутрішнього світу, відношенню до навколишнього середовища, в емоційності і експресивності. Чим раніше ми будемо розвивати емоційний і чуттєвий світ дитини, тим яскравіше буде він сам і продукти його творчості.

Тому наступна програма спирається на вікові особливості дітей, особливості їх сприйняття кольору, форми, обсягу. При цьому особливо важливо в кожному віці йти від інтересів та можливостей кожної дитини, реалізації його як творчої особистості. Саме це завдання підходить як малечі, так і старшим дітям, так і дорослим. Єдине, що відрізняється — рівень складності та очікувані результати.

Учні молодших класів можуть малювати за шаблоном та методом повтору за вчителем, це як званий ознайомчий етап з прийомами трансформації. Для більш старших учнів будуть органічні заняття образотворчого мистецтва, де від їх художніх виробів потребується певний рівень завершеності, графічних та живописних навичок, знання щодо основних законів композиції, відчуття кольору та форм зображуваного, вільне володіння уміннями трансформації.

ВИСНОВКИ

Трансформація зображуваного, для учнів закладів загальної середньої освіти на уроках образотворчого мистецтва є одними з найважливіших і найцікавіших у навчальному плані з цього предмету. Трансформація відноситься й до основ формальної композиції, декоративного-ужиткового мистецтва, комп'ютерної графіки тощо. У сучасному світі широко представлені засоби редакції та обробки зображень чи відеоматеріалів в комп'ютерній графіці. До них відносяться різноманітні графічні редактори для роботи з растровою і векторною графікою, а наявність інструментів трансформації малюнка дозволяє виконувати різні сучасні «фішки» як обертання, масштабування, викривлення і дзеркальне відображення, також можна користуватися різними фільтрами та ілюзійними техніками редагування, що в загальному можна охарактеризувати одним поняттям — трансформація зображуваного. Сучасні художники, дизайнери, режисери частенько звертаються за допомогою в роботі до комп'ютерних технологій, тому є й докази у вигляді шикарних сучасних художніх витворів мистецтва. У педагогів образотворчого мистецтва ж завдання сформував в учнів уміння трансформації за допомогою методом малювання «від руки».

На етапі навчання та формування в учнів певних навичок та знань учні слідкують за об'єктами навколишнього світу, того, що їх оточує кожен день, тим самим вони оперуються засобами наочності образів. Доповнюючи це, можна сказати, що одним із важливих засобів вираження художньої ідеї в образотворчому мистецтві є деформація форми — це прийом, за допомогою якого можна візуально переробити, вдосконали та деформувати зображене навколишньої реальної дійсності в щось нове, неординарне, креативне.

Методика формування в учнів умінь трансформації зображення призначена для цільової аудиторії — учні 1–12 класів закладів загальної середньої освіти. Залежно від віку учнів були розроблені теоретичні та показові матеріали роботи на уроках образотворчого мистецтва.

Якщо на шкільних заняттях образотворчого мистецтва види діяльності дуже одноманітні, хоча й численні, то на уроках «деформації» учням більш цікавіше працювати, дуже активно працює уява та фантазія, використовуються різноманітні підручні інструменти та матеріали, діти охоче працюють навіть вдома над цією темою, адже як писалось вище, матеріали можуть бути підручними і їх легко буде знайти вдома (наприклад: губка для миття посуду, кухонна виделка, пір'я, зім'ятий папірець чи серветка тощо). По-перше, учні намагаються придумати щось цікавіше ніж свої однолітки, таким самим розвиваючи свою фантазію, уяву, естетичний смак тощо. По-друге, в результаті учні завжди залишаються задоволеними своїми роботами.

Проаналізовано передумови виникнення поняття трансформації. Вивчено матеріали та допоміжні інструменти для роботи при створенні картини пейзажного мотиву за допомогою трансформації. Також пояснено теоретично правильну послідовність ведення роботи і розглянуто декілька технік малювання, які стануть учням у нагоді.

І, нарешті, розроблено методiku формування в учнів закладів загальної середньої освіти умінь трансформації пейзажного мотиву на уроках образотворчого мистецтва, з опорою на вік та художній досвід учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАДУМУДИТИНИ: веб-сайт. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/10_2010/17.pdf (дата звернення: 22.02.2021).
2. Ель Греко біографія та цікаві факти: веб-сайт. URL: <https://dovidka.biz.ua/el-greko-biografiya-ta-tsikavi-fakti> <https://dovidka.biz.ua/el-greko-biografiya-ta-tsikavi-fakti/> (дата звернення: 28.02.2021).
3. Энциклопедический словарь сюрреализма / Сост. Т. В. Балашова, Е. Д. Гальцова. — М.: ИМЛИ РАН, 2007.
4. Засоби трансформації у декоративно-ужитковому мистецтві: веб-сайт. URL: https://kultyres.ru/uchebnie_materiali/%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%8B/zasobi-transformac%D1%96%D1%97-y-dekorativno-ujitkovomy-mistectv%D1%96.html (дата звернення: 11.03.2021).
5. Композиция для художника: веб-сайт. URL: http://stabilo4kids.ru/risovanie/chto_takoe_kompoziciya_v_jivopisi_osnovy_25.html (дата звернення: 23.03.2021).
6. Методика обучения школьников искусству пейзажной живописи на занятиях в кружке : веб-сайт. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=499581> (дата звернення: 12.02.2021).
7. Методичні рекомендації у проведенні гуртків молодших школярів: веб-сайт. URL: ukrbukva.net/page,20,89832-Methodika-obucheniya-hol...ovyh-zanyatiah.html lum.co.ua/14/14-5/14-56319.html (дата звернення: 18.03.2021).
8. Позакласна та позашкільна робота: веб-сайт. URL: lektsii.org/13-75998.html (дата звернення: 06.04.2021).

9. Позакласна та позашкільна робота: веб-сайт. URL: student2.ru/pedagogika/759027-pozaklasna-ta-pozashkilna-robota/ (дата звернення: 11.03.2021).

10. Позакласна та позашкільна робота: веб-сайт. URL: thelib.info/pedagogika/3126829-pozaklasna-ta-pozashkilna-robota/4ua.co.ua/pedagogics/vb2bd69b5d53a88521306d37_1.html (дата звернення: 18.02.2021).

11. Позакласна та позашкільна робота: веб-сайт. URL: 4-i-5.ru/text-3/page-13-ref-75998.php (дата звернення: 24.03.2021).

12. Трансформація силуетної форми в аплікації: веб-сайт. URL: <http://partnery.ostriv.in.ua/publication/code-75E4E38B51DCD/list-2E9CEEDE727> (дата звернення: 10.03.2021).

13. Уроки рисунка и живописи «Арт рецепт»: веб-сайт. URL: <https://artrecept.com/zhivopis/zhanry/portret> (дата звернення: 16.02.2019).

14. Чому Сальвадор Далі — найбожевільніший художник ХХ століття: веб-сайт. URL: <https://artefact.org.ua/mistetstvo/surrealizm-tse-ya-chomu-salvador-dali-najbozhevilnishyj-hudozhnyk-hh-stolittya.html> (дата звернення: 23.02.2021).

15. Шеньє-Жандрон Ж. Сюрреалізм. Москва: Новий літературний огляд, 2002.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Ель Греко. Апостол Петро.

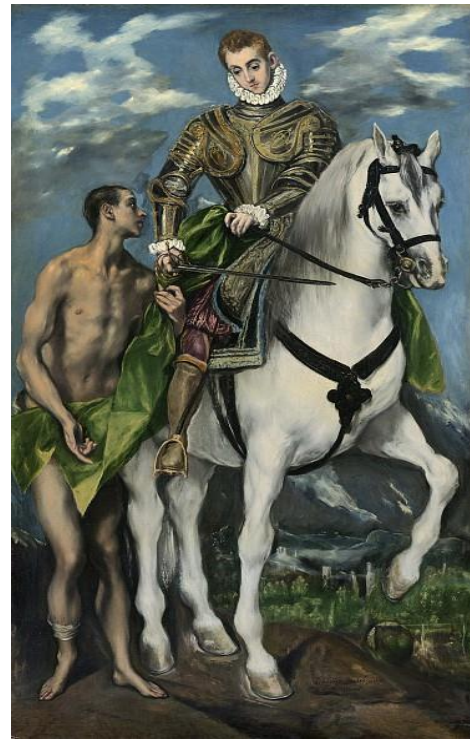

Рис. 2. Ель Греко. Святий Мартин і жебрак.

Рис. 3. Сальвадор Далі. Палаючий жираф.

Рис. 4. Сальвадор Далі. М'яка конструкція з вареними кістками

Рис. 5. В. Серов. Портрет Іди Рубінштейн.

Рис. 6. В. Серов. Портрет Єрмолової.

Додаток Б

Рис. 1. Пошук ескізу до практичної частини дипломної роботи.

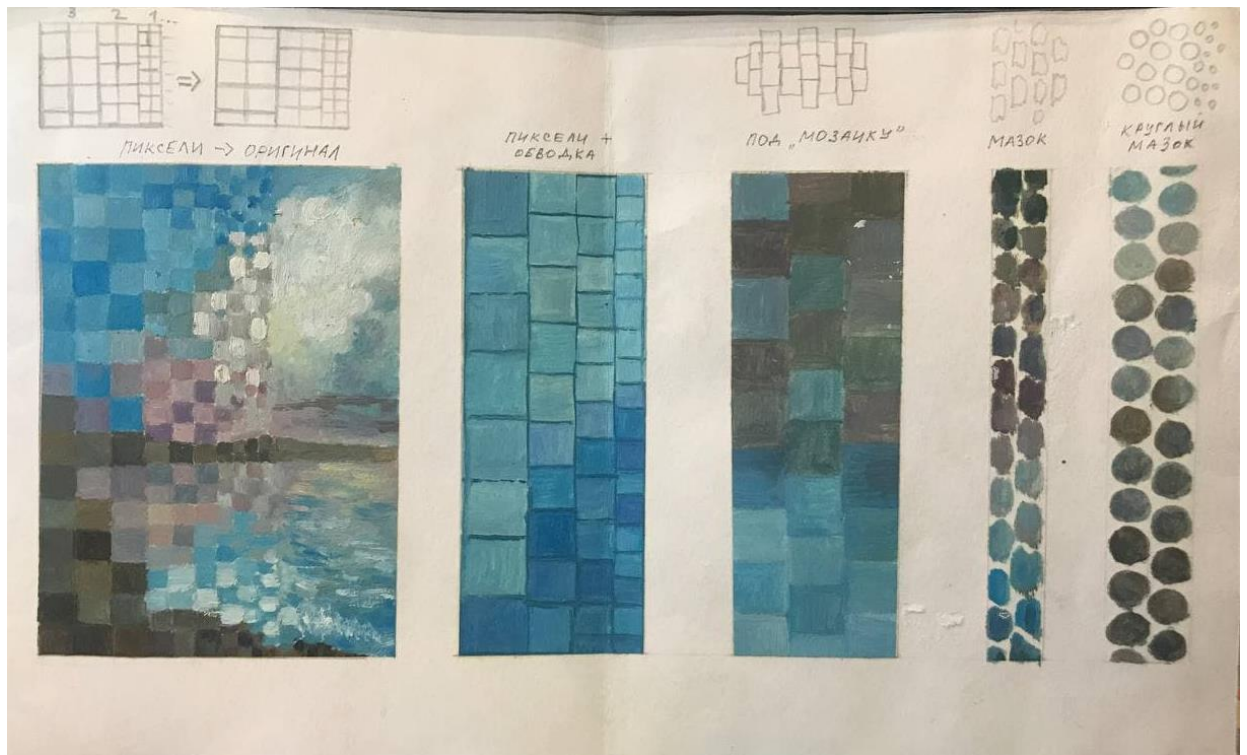

Рис. 2. Різні варіації пікселізації — прийому трансформації зображуваного.

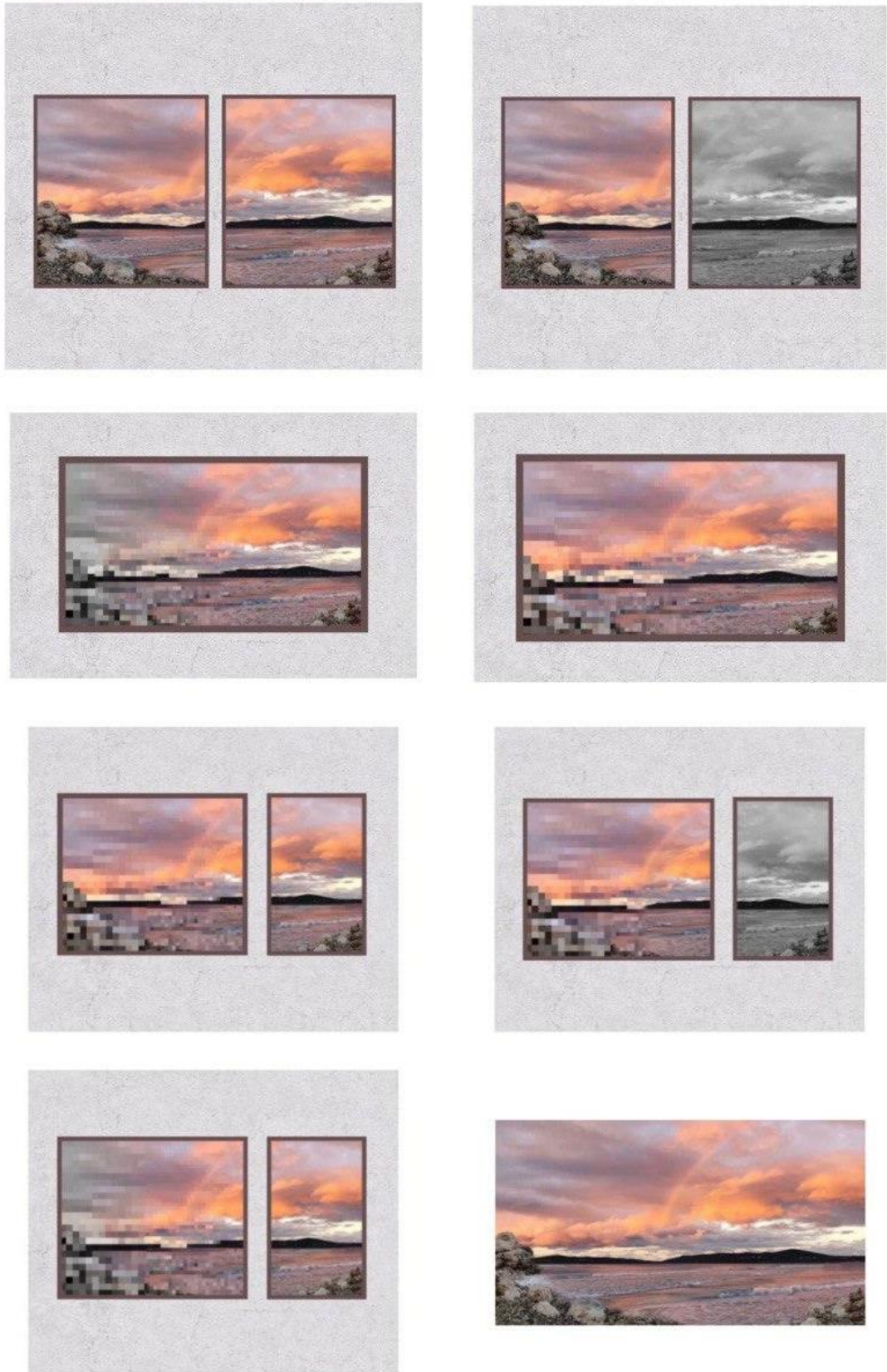

Рис. 3. Пошук формату картини «Народження кольору».

Рис. 4. Процес створення картини «Народження кольору». Промальовка реалістичного зображення пейзажу.

Рис. 5. Застосування прийомів трансформації на останньому етапі писання картини. Творча робота закінчена.

Додаток В

Рис. 1. Малюнок дитини пейзажного мотиву за допомогою підручних інструментів з трансформації поверхні (кухонна виделка, губка, ватні палички, зім'ята серветка)

Рис. 2. Малюнок дитини пейзажного мотиву за допомогою підручних інструментів з трансформації поверхні (ватні палички, зубна щітка, зім'ята серветка, пір'я).

Рис. 3. Малюнок дитини пейзажного мотиву за допомогою підручних інструментів з трансформації поверхні (використані серветка, нитки, отиск трави)

Рис. 4. Малюнок дитини пейзажного мотиву за допомогою підручних інструментів з трансформації поверхні (зміна форми та образів тощо)